

պահել Լանգուշեայ Թագաւորի համար, իսկ այն զուգորդին, որոնց զխաւարն էր Լանգուշեայ կայսրը, հինգ շարաք սուգ պահել: Ղրանով, սակամ է հրամանի մէջ, զորքերը կապալցուցանեն, որ նրանք բաժանուած են իմ խորին տխրութիւնը իմ ամենամօտ բարեկամ և քոջ որդու մահուան առիթով և մի և նոյն ժամանակ կը յարգեն Լանգուշեայ Թագաւորի առանձին բարեկամութիւնը և սերը դէպի գերմանական զօրքերը: Առ ժամանակ զձեռք է, որ գերմանական թագաւորանոցը մի քանի գնեւորներն և բարձրատիման անձանց հետ կուգանք Ս. Պետերբուրգ Լանգուշեայ կայսրի յաղաթափութեան հանդիսին ներկայ գտնվելու համար: Մարտի 3-ին գերմանական կայսրը ընդունեց յայտատու զի նախագահին, որը յայտնեց նրան Գերմանիայի ներկայացուցիչներն ցաւակցութիւնը պատահած զթաղապետի առիթով: Կայսրը յանձնեց նախագահին շնորհակալութիւն յայտնել յայտատուին նրա համակրութեան համար:

Բերլինից հաղորդում են հետեւեալ տեղեկութիւնները: Այստեղ զարմեալ լուրեր տարածվեցան իմա Լազարի յանձնարարութեան անաջողութեան մասին: Բայց ո՞վ կարող է խմանալ, թէ իմա Լազարի յանձնարարութիւնն է տրված: Ամենքը կարծում են, որ այդ յանձնարարութիւնը խաղաղասիրական բնուրոյթիւն ունէր, նա պէտք է համոզեր Բ. Գրանը զինուորին անել Բայց պէտք է ի նկատի առնել, որ զրանք ենթադրական կարծիքներ են և փաստերով չեն ապացուցված: Այստեղի արժանահաւաս շրջանների մէջ միայն յայտն էին յայտնում խաղաղութիւնը պահպանելու մասին: Ինչ կը վերաբերի իշխան Բիսմարկի զձեռնարկին կարծիքին, նրան ոչք չէ լսել, որովհետեւ իշխանը բոլոր ժամանակ լուրիւն է պահում յայտնիութեան խնդրի մասին: Թիւրքաց և յունական հաւատարմատարները հեռուից միայն տեսնում են պետական կանցլերին և առիթ չեն ունեցել նրա հետ խօսակցելու: Վերջապէս իշխան Բիսմարկ պատճառ չունի աշխատել խաղաղութիւն պահպանելու մասին: Եթէ Թիւրքիայի և Բուլղարիայի մէջ առանձնացած պատերազմ կը լինի, Թիւրքիան կը յաղթի և Աւստրո-Սերպիան կարող է ստանալ Միտրովցայ Բոլգարացիներն էլ կարող են այդ պատերազմից օգուտ քաղել, որովհետեւ Գերմանիան նրանց դէմ ոչինչ չունի: Աւստրո-ունգարական և գերմանական կառավարութիւնները Արեւելեան Բուլղարիայի հետ միացնելու մտքի հետ փոքուց հաշտվել են և մի և նոյն ժամանակ կարծում են, որ անհնարացած Բոլգարիան միակ է, որ կարող է ընդգրկմադրել Աուստրոսերբիացիներին: Միայն Յրանսիան կարող էր ընդգրկման այդ գործին, բայց նրա համար էլ փոքուց պատրաստված է փարձատրութիւն Տունիսի մէջ:

ԹԻՒՐԿԻԱ

Աթմանուլ լրագիրն իւր ուրբաթ աւուր թուոյն մէջ հետեւեալ հասուածն հրատարակած է.

«Հայաստանէն հասած միշտ իրարմ աւելի տխուր լուրերն յիշել կուտան ամենուն որ եթէ բնական է որ կառավարութիւնը մանաւանդ այսօր զբաղի Լեյլենական խնդրով, յորմէ կրնայ պատերազմ ծագիլ, պէտք չէ մտնայ նաեւ որ հայկական խնդիր մ'ալ կայ: Հայոց երկայնամտութիւնն ու համբերատարութիւնն, որուն այնչափ

բազմաթիւ հաւատարմորդ տուած են մինչև ցայսօր, ոչ թէ մոռացում կամ անտարբերութիւն պարտի հրաւիրել, այլ ընդհակառակն՝ հոգածութեան շարժառիթ պարտի լինել, որովհետեւ այդ տարաբաղ ժողովրդեան կացութիւնն երթալով աւելի ողբալի կը լինի:

«Ստոր երկիրներէ հասած օգնութեանց հակառակ, տակաւին զգալի եղող սովին տառապանքներէն զատ, շատ տեղեր տեղական աւազակութեանց վրայ քրդական բազմաթիւ հրոսակմբոց ներկայութիւնն ալ կաւենայ, որք պարսկական զօրքերէն յետ մղուելով՝ կուգան իրենց կրած ձախողութեանց վրէժն Սամանեան հպատակաց ամենէն խաղաղ ժողովուրդներէն հանել:

«Այսպէս, Լեքերիկի նահանգին արդէն առաջին այցելութիւն մի տուած էին քիւրդներն՝ իրենց արշաւանաց համար ծանրայեղած ժամանակ: Այս առաջին այցելութիւնն յիշուի չափ զիւղերու աւերմամբ նշանաւոր եղաւ:

«Այժմ նոյն քիւրդերը Պարսկիւնէն յետ մղուելով զարմեալ նոյն նահանգն են, նորէն աւարի տուին զայն, և թըշուառ բնակչաց բնակարաններուն մէջ գետնեղուցան, որք արդէն ինքզինքնին ապրեցնելու անկարող, հարկադրեալ են այդ աւազակաց ալ տարուստ անպատճառ հոգալ:

«Եւ այդ քուրդերը, կրսնն այս լուրերը տուող հեռագիրք և նամակք, տեղական իշխանութեանց կողմ լաւ ընդունելութիւն գտած են: Վերջապէս տեղական իշխանութիւնը, փոխանակ նահանգին քան հազար զրիւ ցորեն մատակարարելու, որք Կ. Պոլսէն եկած հրամանաց վրայ խոտացուած էին, կը պահանջեն որ նահանգը կանխաւ իրեն փոխ տրուած ցորենը հատուցանէ: Այս իրողութիւնները մանրամասնարար նկարագրող և Կ. Պոլիս ուղղեալ աղբրագրող մի՞ն աւելի թըքաց ստորագրութիւն կը պարունակէ քան թէ հայոց:

«Ահաւասիկ Կ. Պոլիս հասած բազմաթիւ նամակաց միոյն բովանդակութիւնը, զոր նմանօրինակ գրութեանց մէջն ըստ զիպոց առինք, և չեմք ուզեր միւս գրութեանց բովանդակութիւնն ընել: Այնչափ սրտաճնկի է նոցա պարունակութիւնը:

«Գալով տեղական իշխանութեանց կողմ քուրդ աւազակաց եղած համակրական ընդունելութեան, փայլեան մ'իսկ չեմք ուզեր ընդունիլ, որ ասոնք Կ. Պոլսէն գրուած հրամանաց համեմատ շարժած են: Ընդհակառակն՝ համոզված ենք որ պատճառը պաշտօնատարաց և քրդաց միջև եղած համաձայնութիւնն է զարմեալ, որ շատ անգամ հաստատուած իրողութիւն մ'է:

«Կը հաւատամք զարմեալ որ Սամանեան պաշտօնատարք՝ թէ ընդհակառակն՝ կոյսերական կառավարութիւնէն հրահանգներ ստացած են, որք իրենց կը պատուիրեն խոստարարաց և աւարառուաց դէմ պաշտպանել պարկեշտ և անձուէր ժողովուրդն և օգնութեան ձեռն կարկառել նմա, բայց ահա անգամ մ'ալ պէտք կը լինի հաստատել թէ ինչպէս կը զործադրին այդ հրահանգը:

«Փանկոց անգամ ըսած ենք արդէն թէ Հայաստանի մէջ գտնուող պաշտօնատարք, թերեւս առ երկուդի, բայց աւելի հաւանականաբար ուրիշ նուազ խոտարմանի պատճառներով ընդհանրապէս տեսակ մը համաձայնութիւն կը գոյացնեն քրդաց

զխաւարներուն հետ, այն քրդաց, որ քոյր տեղացի խաղաղ ժողովուրդները կը հարստահարեն թէ թուրք և թէ քրիստոնեայ:

«Արեւմե պէտք է որ Բ. Գուռը խոտութիւն բանցնէ այդ պաշտօնատարաց դէմ: Մինչև որ փարսկական մարմինը խնամով մաքրելու չը ձեռնարկուի, այդ երկիրներու բնակիչք թշուառ պիտի լինին միշտ:

«Զեմք փանար ըսելու որ այս միջոցը ձեռք առնելու համար ժամանակն ստիպողական է. միջոց մը, որ այնչափ անգամ խնդրուած, շատ անգամ խոտացուած և միշտ անկատար կերպիւ զործադրուած է:

«Սակ մարդասիրական խնդիր մը չէ այս, այլ կառավարութեան համար կրկին շահ կայ թէ թուրքերն և թէ քրիստոնեայներն ազատելու այդ սոսկալի կացութեանէն, յորում մոռցուած կը թուին: Վերջիւնեալ զաւառներն այն ասան միայն հասցի պիտի բերեն երբ ապահովութիւնն հաստատուի Բ. Գուռը մեծագոյն շահ մ'ունի կանխելու այն գիտողութիւնները՝ զոր պիտի ընեն իրեն եւրօպական տէրութիւնք Պերլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածին նկատմամբ, երբոր հելլենական խնդիրն որ և իցէ կերպիւ կարգադրի»:

(Մասիս)

ՍՈՎԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

«Գ. Գ. Յոփորեան ազգանունով մէկը նամակ է գրել „Times“ լրագրի խմբագրին, որի բովանդակութիւնը հետեւեալն է: Տէր, ինդրեմ սոսկեղ կենտրոնական յանձնաժողովի տեղեկագիրք ուղարկէք հայոց պատրիարք արք. Ներսէսին: Անցեալ 1880 թւի ընթացքում ժողովի և բաժանվել է վերջիւնեալ կենտրոնական յանձնաժողովի միջոցով 28,000 անգլիական լիբա, (մեր փողով մատուցուած 280,000 լուրի կանխ): Անտարկոյս այդ զուգարով շատ բարեբարութիւններ կատարվել են, բայց միանգամայն և յայտնվել է, որ այդ զարմանք մի տկար միջոց է այն բազմապատկիչ շարեաց դէմ, որ սովը հազարաւոր զոհեր առնելով պատճառել է Հայաստանին: Մեր հայրենիքի ցորենի արդիւնաբերութիւնը, որ միջին թւով տարեկան լինում է 21,000 սամար, 1,600 սամարի է իջել: 1877 թւին արշաւներ գտնում էին 36,000 հատ. այս տարի նրանց թիւը 3,700-ից ևս պակաս է: Ուրեմն, բացայայտ է, որ եթէ այդ զարմանալի կերպով կազմված յանձնաժողովի նիւթական միջոցները չը զօրացնեն Հայաստանի սովալուի ժողովուրդի բարեկեանքի կողմից, այն ժամանակ մինչև այժմ եղած օգնութիւններն ևս զուր կանցնեն և սովը անխնայ կտորած կանի: Հայերը փտահաւալով իրանց բարեմասնութիւնների վրա և պարծենալով իրանց զիւրքով, որ ունեն քրիստոնէութեան պատմութեան մէջ, հաւատում են, որ նրանք մէկ օր նշանաւոր քաղաքակրթիչ ազդեցութիւն կունենան Արեւմտեան Ասիայում, միայն եթէ այսօր նրանց օգնեն այս սարսափելի ռեզութիւնից զուր քալու:

ՍՊԱՆԻԱ

Լրագիրների մէջ կարգում ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները: Սպանիայի այժմեան դրութիւնը շափազանց հետաքրքիր է, ուրովհետեւ կառավարչական միակողմանի ձեռք փոխում է սահմանադրական ձեռն կանգնող-կառավար միջնադարի ծնող և միակողմանի կառավարութիւնը պետական և հատարական կենտրոն մինչ այն աստիճան

առանձնացրեց, որ կարծես Սպանիան մեռել էր: Կղերական և յետադիմական ազդեցութիւնների շնորհիւ ժողովուրդից կատարելապէս բաժանված սպանիական թագաւորը ստիպված էր կառավարել երկիրը ազգային ժողովի աննշան մեծամասնութեան օգնութեամբ, որին ժողովուրդը բոլորովին չէր համակրում և որ միջնադարի թեւան կոյր զօրծիք էր զարմել: Այդպիսի գործունէութիւնը զանազան հանգամանքների շնորհիւ անկարելի դարձաւ և կառավարութիւնը ստիպված էր փոխել իր ուղղութիւնը:

Կառավարութիւնը յանձնվեցաւ սահմանադրական Սպաստային, որ ծանօթ է Եւրոպայի պետական կառավարչական եղանակների հետ և որ չափաւոր կարծիքների տէր մարդ է: Բայց որովհետեւ նա կղերական չէ, յետադիմականները նրա դէմ քաջարմալ և զազանի կախ սկսեցին: Այդ կուսի մեծ բաժանութիւնները հետաքրքիր են զարմում: Սպանիայի այժմեան դրութիւնը, իրանց թագաւորի կողմնակիցներ ցոյց տուող և միևնոյն ժամանակ նրան զազանի կերպով փոս փորող մարդիկ զեռ յոյս ունեն, որ յաղթնոց կը հանդիսանան:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻԱՅԻՆ

Կ. Պոլիս, 1 մարտ 1881

Գիտուոր աստղի պէս կրեմի ու կաներու: Թանայ մեր դրաւաթի և աշխարհաւորի խաղը: Այս անգամ դիպացանց լեզուն զորաւոր պաշտաներով կը ներկայանայ. զեղեցիկ սուր իր նամակաւորութիւնը շնորհով է նմա, և եթէ թիւ մը աւելի բարակ քաղաքակրթութեամբ ըլլայիք, պիտի պարտաւորէիք յաղթանակը դրաւաթի թաղու: Պատերազմը սկսել է. մարտի դաշտը Մասիս ու թէ բնական է, իբրեւ երկատորդ, մանչ ու աղիկ, դիտուած, աղետալալէջ նետուած են, բարեխոս ունենալով Արարատեան և Ուրարտեան աստուածներն ու տառապանքները. քաջը ընդ քաջաց կուտին: Ինչ կը տեսնեն, ինչ կը գրեն, այս մասին տեղեկութիւն մը սպասէք, զի ոչ մէկ յոգուածը ամբողջ կորչաւ: Կառավարութիւնը ունեցանք: Ամենք ինչ գիտենք են: Այս խնդրոյ չափ գուցէ անմեղ լըլլան կաթողիկոսական խորհրդեր, որ թիւ անգամ հրապարակեն կանխաւարձան: Նորէն խաղը լուր: Ռուսաստանի նայերը վեհ: Կաթողիկոս տաղալու սկսած են:—գոյա կը նայերէ: Հայրենիք և միւս թիւրքերը կը կրկնեն: Հայրենիք ու նմանք կը բարեկանան ոչ թէ կաթողիկոսի դէմ այսպիսի զօրքեր ընկնող համար, այլ թէ Կ. Պոլսոյ նայերն որ երկուր տեսնէ չը յիշուին կարտ մեացած են ինչու չը պիտի մտանակցեն այս ողբերգութեան: Լուր ինքնին անհաւատալի թուեցաւ և կարեւորութիւն չը ստացաւ: Բայց յայտնի է թէ ամենք ալ կը փափաքեն որ վեհ: Հայրապետ աւելի սիրուէր, աւելի յարգուէր ժողովուրդին: Պ. Նիկողոսեանց Մասիսի մէջ ուտեցանց մարի գրած յոգուածներովը ցոյց կուտայ թէ էլ միտնայ անտարբերութեամբ ու յամառութեամբ կը դիմեն: Այս տեղեկութիւնը խիստ վատ տը պատուութիւն բրաւ: Ո՞վ է, ինչ է այդ տեղ Գաւուսը, կը պարծենանք թէ մեր եկեղեցին ժողովուրդին է, սակայն ազգին ամենէն կենսական լուրերը մատուած են մի քանի տը: Գաներու: ազգը զգու է. ո՞վ մտիկ կրէ: Ո՞վ պիտի երթայ այս բռնապետութեան վերջ: ուսկից կան, որոնք են այդ Մանկունիները, այդ Գաւուսները, որոց խաղալիք եղած ենք: Կը կործուի թէ Ազգ. ժողովը վերջապէս պիտի պարտաւորի նաեղաւորութիւնը կերպով Թիւրքիայի նայի խորին ցաւակցութիւնը յայտնել: Ինչպէս որ այսօրն թիւթի կերպով կը շարժի ազգային ամենական խորհրդու մէջ: Բայց առ այժմ այդ ժողովը գոհունակութիւն կը յայտնէ Աւուլիերով 17,000 լուրիկներու մասին: Էլ չիտանէն ընդունած պատասխաններն համար: Այդ նուէրներն, կրտէ կոնդակը, 21,000 զոհուէ տեղեկներ է, որով գտած են 21 տարուաւ հոգով 9/5: Ասոնց տեղիսին մէկ մարդ

